

**UCHWAŁA NR XLV/316/2018
RADY GMINY BURZENIN**

z dnia 5 września 2018 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Burzenin na lata 2018-2021

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2018 r. poz. 994, poz. 1000, poz. 1349, poz. 1432) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity Dz. U. z 2017 r. poz. 2187, z 2017 r. poz. 1086, poz. 1595; z 2018 r. poz. 10), Rada Gminy w Burzeninie uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Burzenin na lata 2018-2021”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Burzenin.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Łódzkiego.

Przewodniczący Rady Gminy

Małgorzata Płóciennik
Małgorzata Płóciennik

Rada Gminy Burzenin
ul. Wolności 11, 33-100 Burzenin
pow. burzenin, woj. łódzkie

Załącznik do uchwały Nr XLV/316/2018

Rady Gminy Burzenin

z dnia 5 września 2018 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BURZENIN NA LATA 2018-2021

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI
3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI
4. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ
5. FORMY PRAWNE OCHRONY ZABYTKÓW
6. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZABYTKÓW
DZIEDZICTWA KULTUROWEGO
  - 6.1 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM
WYKONYWANymi NA POZIOMIE KRAJOWYM
  - 6.2 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM
WYKONYWANymi NA POZIOMIE WOJEWÓDZKIM
  - 6.3 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM
WYKONYWANymi NA POZIOMIE POWIATU
  - 6.4 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM
WYKONYWANymi NA POZIOMIE GMINY
7. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY BURZENIN
  - 7.1 CHARAKTERYSTYKA OGÓLNA GMINY
  - 7.2 RYS HISTORYCZNY GMINY BURZENIN
  - 7.3 ZABYTKI NIERUCHOME I KRAJOBRAZ KULTUROWY GMINY
  - 7.4 ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE
  - 7.5 ZABYTKI RUCHOME
  - 7.6 ELEMENTY DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO
8. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT
9. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI
10. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI
11. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI
12. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI
13. MISJA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BURZENIN

1. WSTĘP

Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Burzenin

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego „Gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Burzenin na lata 2018 – 2021 jest ukierunkowanie polityki Samorządu, służącej podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jest to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Zadaniem Programu jest także organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. Dla realizacji powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych celów określonych m.in. w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Konieczność opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami jest nałożona przez art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, który stwierdza, iż:

1. Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

2. Programy, o których mowa w ust. 1, mają na celu, w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

4. Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

5. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

6. Sprawozdanie z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami jest przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków. w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Ochrona zabytków, dawnych materialnych i niematerialnych dóbr kultury jest obowiązkiem konstytucyjnym Państwa. w myśl art. 5 Konstytucji RP „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego (...). Istotnym elementem tego dziedzictwa są zabytki, które w swych niematerialnych wartościach są dobrem wspólnym. Art. 82 Konstytucji wskazuje, iż „obowiązkiem Obywatela (...) jest troska o dobro wspólne”, z kolei art. 6 Konstytucji stanowi, że „...Rzeczpospolita Polska, stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury (...)”.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2017 r., poz. 2187 z późn. zm.)

Obowiązująca Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadziła pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 3, użyte w ustawie określenia oznaczają:

- 1) zabytek – nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będąc dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 2) zabytek nieruchomy – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1;
- 3) zabytek ruchomy – rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1;
- 4) zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6) prace konserwatorskie – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) prace restauratorskie – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) roboty budowlane – roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) badania konserwatorskie – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
- 10) badania architektoniczne – działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
- 11) badania archeologiczne – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- 12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 13) historyczny zespół budowlany – powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14) krajobraz kulturowy – przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;

15) otoczenie – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Zgodnie z art. 89 organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków.

W art. 4 zapisano, iż ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art.5. wskazuje, iż opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ponadto, w art.6, ustawa definiuje m.in. podstawowe pojęcia z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami oraz przedmiot, zakres, formy i sposób ich ochrony. W art. 7 określa także formy i sposób ochrony zabytków.

Ustawa definiuje obowiązki oraz kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Szczegółowo określone obowiązki samorządu w stosunku do obiektów zabytkowych objętych ochroną, których samorząd jest właścicielem lub posiadaczem zawarte są w następujących artykułach: art. 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71, 72.

Na mocy art. 21 ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Art. 22 ust. 4 stwierdza, iż „Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.”. W ust. 5 tego artykułu zapisano, iż w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchomości wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchomości znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchomości wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Jak wspomniano art. 87 Ustawy określa obowiązek samorządu, dotyczący sporządzania i uchwalania gminnego programu opieki nad zabytkami:

- program winien być opracowany na okres 4 lat,
- program służy celom określonym w Ustawie,
- program przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
- z realizacji programu władze gminy sporządzają co 2 lata sprawozdanie, które przedstawiane jest radzie gminy.

Artykuły 18 i 19 nakazują samorządom uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji planów zagospodarowania przestrzennego województwa.

Szczegółowo określone obowiązki samorządu w stosunku do obiektów zabytkowych objętych ochroną, których samorząd jest właścicielem lub posiadaczem zawarte są w następujących artykułach: art. 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71, 72.

Dodatkowo należy wskazać odniesienia do zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, zawarte w następujących aktach prawnych:

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2017 r. poz. 1875 z późn. zm.)

- art. 7 ust. 1 pkt. 9

„Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

- 1) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2017 r. poz. 1073).

Na mocy ustawy planowanie i zagospodarowanie przestrzenne musi uwzględnić m.in.: wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 1. ust. 2, pkt. 4). Ustawa określa, iż studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego powinno w swej treści zawierać następujące elementy:

- 1) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

- a) uwzględnianie stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10, ust. 1, pkt. 4),
- b) określenie obszarów i zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10, ust. 2, pkt. 4).

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego będącym aktem prawa miejscowego ustawa nakazuje obecność następujących elementów:

- obowiązkowe określenie zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego (art. 15, ust. 2, pkt. 3),
- obowiązkowe określenie zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 15, ust. 2, pkt. 4),
- określa się, w zależności od potrzeb, granice pomników ząglady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczenia dotyczące prowadzenia na ich terenie działalności gospodarczej, określone w ustawie z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów ząglady (art. 15, ust. 3, pkt. 6).

Wymagania koncepcji ochrony zabytków uwzględnia się również na szczeblach wojewódzkim i krajowym planowania przestrzennego (art. 39, ust. 3, pkt. 2; art. 47, ust. 2, pkt. 2). Projekt planu wymaga uzgodnienia z właściwym Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2017 r. poz. 1332 z późn. zm.)

W myśl tej ustawy jej przepisy nie naruszają przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 2., ust 2 pkt. 3).

W art. 5, ust. 1 pkt. 7 oraz ust. 2 ustawa stwierdza, iż obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz nakazuje projektowanie i budowanie obiektów budowlanych i związanych z nim urządzeń zapewniające ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

W przypadku pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w odniesieniu do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków oraz innych obiektów budowlanych usytuowanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską możliwe jest złożenie wniosku do właściwego ministra o zgodę na odstępnie od przepisów techniczno-budowlanych, o których mowa w art. 7 ustawy (art. 9, ust 3, pkt. 4).

Wg art. 30 ust. 2 w stosunku do prac budowlanych przy obiektach oraz obszarach niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, wymagane jest zgłoszenie do właściwego organu. W zgłoszeniu należy określić rodzaj, zakres i sposób wykonywania robót budowlanych oraz termin ich rozpoczęcia. Do zgłoszenia należy dołączyć oświadczenie, o którym mowa w art. 32 ust. 4 pkt. 2, oraz, w zależności od potrzeb, odpowiednie szkice lub rysunki, a także pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami. W razie konieczności uzupełnienia zgłoszenia właściwy organ nakłada, w drodze postanowienia, na zgłaszającego obowiązek uzupełnienia, w określonym terminie, brakujących dokumentów, a w przypadku ich nieuzupełnienia – wnosi sprzeciw, w drodze decyzji. Zgodnie z art. 32 ust. 1:

Pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego może być wydane po uprzednim:

1. Pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego może być wydane po uprzednim:

- 1) przeprowadzeniu oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko albo oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000, jeżeli jest ona wymagana przepisami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko;
- 2) uzyskaniu przez inwestora, wymaganych przepisami szczególnymi, pozwoleń, uzgodnień lub opinii innych organów;
- 3) wyrażeniu zgody przez ministra właściwego do spraw budownictwa, lokalnego planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa – w przypadku budowy gazociągów o zasięgu krajowym lub jeżeli budowa ta wynika z umów międzynarodowych.

Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (art. 39, ust. 2).

Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków (art. 39, ust. 2).

W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 39, ust. 3).

Katalog działań budowlanych, w stosunku do których należy uzyskać pozwolenie budowlane, a które podlegają zgłoszeniu organowi budowlanemu określają kolejno art. 29, 29a, 30, 31 ustawy Prawo Budowlane. W stosunku do zamierzeń, które wymagają jedynie zgłoszenia zgodnie z art. 30 ust. 7 ustawy właściwy organ może nałożyć w drodze decyzji obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2016 r. poz. 1817 z późn. zm.)

Określa ona, iż wśród zadań publicznych znajdują się działania m.in. w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego (art. 4, ust. 1, pkt. 16). Regulacje z tym związane zawarte są w art. 19, który określa prawa i obowiązki mieszkańców w zakresie realizacji wybranych przez nich działań, zarówno w ramach inicjatyw lokalnych, jak i za pośrednictwem organizacji pozarządowych lub innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy. Artykuł precyzuje też, iż jednostka samorządu terytorialnego zawiera na czas określony umowę o wykonanie inicjatywy lokalnej z wnioskodawcą. **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2017 r. poz. 519 z późn. zm.).**

Zgodnie z zapisami art. 71 ust. 3 tej ustawy przeznaczenie i sposób zagospodarowania terenu powinny w jak największym stopniu zapewniać zachowanie jego walorów krajobrazowych. Dotyczy to także krajobrazu kulturowego.

Art.101. ust. 1 określa, iż ochrona powierzchni ziemi polega m. in. na zachowaniu wartości kulturowych, z uwzględnieniem zabytków archeologicznych.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2016 r. poz. 2134 z późn. zm.).

Jednym z celów ochrony przyrody jest ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień (art. 2, ust. 2, pkt. 5). Jako jedną z form ochrony przyrody w tym jej immanentnego składnika, jakim jest krajobraz ustawa ta przyjmuje w art. 6, ust. 1, pkt. 3 park krajobrazowy. Zgodnie z art. 16, ust. 1, park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Zarówno ustanowienie parku krajobrazowego jak i nadanie mu statutu należą do prerogatyw sejmiku wojewódzkiego (art. 16, ust. 3, ust. 5).

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2016 r. poz. 2147 z późn. zm.)

W świetle art. 6 pkt. 5 jednym z celów publicznych tej ustawy jest opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Art. 13, ust. 4 jasno określa, że: sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Cenę nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków obniża się o 50% (zgodnie z art. 67). Właściwy organ może, za zgodą odpowiednio wojewody albo rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę (art. 68, ust. 3). Identyczny zapis stosuje się w przypadku opłaty z tytułu użytkowania wieczystego jeżeli nieruchomość gruntowa została wpisana do rejestru zabytków (art. 73, ust. 4) oraz w przypadku opłaty z tytułu trwałego zarządu (art. 84, ust. 4).

Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1785 z późn. zm.).

Na podstawie art. 7, ust. 1, pkt. 6 ustawa zwalnia od podatku od nieruchomości: grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.

Ustawa dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 862)

Według zapisów tej ustawy zarówno państwo (art. 1 ust. 2) jak i organy jednostek samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4) sprawują mecenat nad działalnością kulturalną polegający m.in. na wspieraniu i promocji opieki nad zabytkami.

Do powyższych ustaw należy dołączyć akty prawne, które w całej swojej treści odnoszą się do zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego. Są to:

- ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2017 r., poz. 972 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2012 r., poz. 642 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2016 r., poz. 1506 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (Dz. U. z 2015 r., poz. 2120).

Ostatni element to akty wykonawcze do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Są to:

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 (Dz. U. 2011 nr 113 poz. 661) w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. W oparciu o art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami rozporządzenie określa sposób prowadzenia powyższych rejestrów i wykazów,
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 22 czerwca 2017 r. W sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz.U. z 2017 r. poz. 1265),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 16 sierpnia 2017 r. W sprawie udzielenia dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru (Dz. U. 2017 r. poz. 1674).

4. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ

Przywołana na wstępie ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadza w tej materii szereg fundamentalnych definicji i pojęć. W myśl ustawy zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z ustawą opiece podlegają – bez względu na stan zachowania – zabytki pogrupowane w trzech kategoriach:

Zabytki nieruchome będące w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa,
- dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,

- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki ruchome będące w szczególności:

- dziełami sztuki plastycznej, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2012 r. poz. 642 z późn.zm.),
- instrumentami muzycznymi, wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- reliktnymi działalnościami gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto, zgodnie z art. 6.2. ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

5. FORMY PRAWNE OCHRONY ZABYTEKÓW

Ustawodawca wyróżnia następujące formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków,
- wpis na listę Skarbów Dziedzictwa,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku oraz użytkownik wieczysty gruntu, na którym znajduje się zabytek. Również wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków prowadzi odpowiedni wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Do rejestru można wpisać także otoczenie oraz nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny. Sprawy te reguluje ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzenie Ministra Kultury z 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r. nr 113 poz. 661).

Lista Skarbów Dziedzictwa

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego zaliczany do jednej z następujących kategorii:

- 1) zabytków archeologicznych, które mają więcej niż 100 lat, wchodzi w skład zbiorów archeologicznych lub zostały pozyskane w wyniku badań archeologicznych lub przypadkowych odkryć;
- 2) elementów stanowiących integralną część zabytków architektury, wystroju wnętrz, pomników, posągów i dzieł rzemiosła artystycznego, które mają więcej niż 100 lat;
- 3) wykonanych ręcznie dowolną techniką i na dowolnym materiale dzieł malarstwa, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 4 i 5, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 150 000 euro oraz nie są własnością ich twórców;
- 4) wykonanych ręcznie na dowolnym materiale akwareli, gwaszy i pasteli, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 30 000 euro oraz nie są własnością ich twórców;
- 5) mozaik, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 1 i 2, oraz rysunków wykonanych ręcznie przy użyciu dowolnej techniki i na dowolnym materiale, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców;
- 6) oryginalnych dzieł grafiki i matryc do ich wykonania oraz oryginalnych plakatów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców;
- 7) oryginalnych rzeźb, posągów lub ich kopii wykonanych tą samą techniką, co oryginał, nieobjętych kategorią wskazaną w pkt 1, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 8) fotografii, filmów oraz ich negatywów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców;
- 9) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach inkunabułów i manuskryptów oraz map i partytur muzycznych, liczących więcej niż 50 lat, które nie są własnością ich twórców;
- 10) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach książek, które mają więcej niż 100 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro;
- 11) map drukowanych, które mają więcej niż 200 lat;
- 12) środków transportu, które mają więcej niż 75 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro;
- 13) innych kategorii, niewymienionych w pkt 1–12, obejmujących zabytki, które mają więcej niż 50 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro.

Pomnik Historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu.

Na elitarną listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne. W roku 2018 w całym kraju było 70 miejsc i obiektów uznanych za pomnik historii.

Park kulturowy

Kolejną formą ochrony jest utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzja o warunkach zabudowy, decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzja o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego

Relacje pomiędzy ochroną zabytków a planami zagospodarowania przestrzennego są regulowane przez artykuły 18, 19 i 20 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Przede wszystkim art. 18 wprowadza obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W wymienionych decyzjach, koncepcjach, strategiach, analizach, planach i studiach, winno się w szczególności uwzględnić krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, określić rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków i zapewnić im ochronę przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu oraz ustalić przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami. w przypadku zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych, ochrona ich musi być bezwarunkowo uwzględniona w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i pozostałych decyzjach.

Pomnik Historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu.

Na elitarną listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne. W roku 2018 w całym kraju było 70 miejsc i obiektów uznanych za pomnik historii.

6. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZABYTEKÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

6.1 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTEKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONYWANymi NA POZIOMIE KRAJOWYM:

KRAJOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTEKAMI NA LATA 2014-2017

Krajowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017 został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 24 czerwca 2014 roku i jest efektem wykonania upoważnienia ustawowego, zawartego w artykułach 84 i 85, ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i jest programem rozwoju określonym w artykule 15 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Gminny Program Opieki nad Zabytkami opiera się na założeniach programu krajowego, jednak są one dość ogólne w odniesieniu do zabytków z terenu gminy.

Jednym ze strategicznych założeń krajowego programu jest wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków, w tym tworzenie podstaw współdziałania z organami samorządu terytorialnego. Program stwierdza, iż jakościowa przemiana w zakresie ochrony zabytków w Polsce może nastąpić jedynie dzięki łączeniu zasobów, lepszemu sieciowaniu struktur i działań organów ochrony zabytków.

Rolą programu krajowego jest tworzenie warunków dla wypracowania rozwiązań modelowych oraz ich upowszechnienie. Jak mówią zapisy tego dokumentu za realizację zadań związanych z ochroną zabytków odpowiedzialna jest zarówno administracja rządowa (wojewódzcy konserwatorzy zabytków oraz Generalny Konserwator Zabytków), jak również jednostki samorządu terytorialnego wszystkich szczebli oraz od stopnia zaangażowania tych podmiotów będą zależały realne efekty podejmowanych działań.

Głównym celem Programu jest „Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków”. Cel ten realizowany będzie poprzez trzy cele szczegółowe:

- 1) Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce;
- 2) Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków;
- 3) Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji.

W ramach celu szczegółowego 1 wyznaczono następujące kierunki działania:

- 1) Porządkowanie rejestru zabytków nieruchomych;
- 2) Przygotowanie ratyfikacji Konwencji UNESCO ds. ochrony dziedzictwa podwodnego;
- 3) Wypracowanie jednolitych standardów działania konserwatorskiego w odniesieniu do wybranych typów i kategorii zabytków nieruchomych zgodnie z obowiązującą doktryną konserwatorską;
- 4) Wzmocnienie instrumentów ochrony krajobrazu kulturowego;
- 5) Opracowanie diagnozy prawnej ochrony zabytków ruchomych;
- 6) Opracowanie kompleksowego raportu o stanie zachowania zabytków;
- 7) Kontynuacja badań w ramach AZP na obszarach szczególnie istotnych ze względu na zagrożenia dla dziedzictwa archeologicznego.

W ramach celu szczegółowego 2 wyznaczono następujące kierunki działania:

- 1) Zwiększenie efektywności zarządzania i ochrony zabytków poprzez wdrażanie infrastruktury informacji przestrzennej o zabytkach;
- 2) Wypracowanie standardów, pozwalających na lepszy przepływ informacji pomiędzy organami ochrony zabytków a społecznościami żyjącymi w otoczeniu zabytków objętych ochroną;

- 3) Podniesienie, jakości procesów decyzyjnych w organach ochrony zabytków;
- 4) Merytoryczne wsparcie samorządu terytorialnego w ochronie zabytków.

W ramach celu szczegółowego 3 wyznaczono następujące kierunki działania:

- 1) Przygotowanie ratyfikacji Konwencji ramowej Rady Europy w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa;
- 2) Wspieranie budowania świadomości społecznej funkcji dziedzictwa kulturowego, jako podstawy kształtowania się tożsamości narodowej i społeczności lokalnych;
- 3) Promocja zasobu dziedzictwa za pośrednictwem Internetu;
- 4) Zwiększanie dostępu do zasobu dziedzictwa i ułatwienie jego odbioru społecznego.

KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU DO ROKU 2030

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju została przyjęta przez Radę Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Dokument określa zasady polityki państwa w dziedzinie przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych kilkunastu lat.

Polityka przestrzennego zagospodarowania kraju realizuje cele rozwoju kraju w odniesieniu do całości przestrzeni polskiej. Biorąc pod uwagę nowy paradygmat polityki rozwoju cel strategiczny (ponadczasowy) polityki przestrzennego zagospodarowania kraju można określić następująco: Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych — konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.

Tak sformułowany cel — przy doborze odpowiednich celów cząstkowych oraz instrumentów wdrożeniowych — realizowany jest przez wszystkie podmioty publiczne wykonujące zadania rozwojowe w zakresie swoich kompetencji na różnych poziomach zarządzania, w różnych obszarach tematycznych i w odniesieniu do różnych terytoriów.

Drogą do zapewnienia realizacji celu strategicznego polityki przestrzennego zagospodarowania kraju jest koncentracja działań podmiotów publicznych w wybranych obszarach tematycznych i na wyodrębnionych terytoriach, w odniesieniu do diagnozy sytuacji, uwarunkowań oraz trendów rozwojowych sformułowano sześć wzajemnie powiązanych celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w horyzoncie roku 2030:

- Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności,
- Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów,
- Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej,
- Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej, jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski,
- Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa,
- Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Koncepcja wskazuje, iż wzmocnienie ładu przestrzennego na poziomie zarządzania zasobem krajobrazów kulturowych i przyrodniczych będzie jednocześnie służyło wdrożeniu zapisów Konwencji Krajobrazowej Rady Europy. Podstawowymi formami ochrony krajobrazów powinny zostać formy dotychczas stosowane: parki krajobrazowe, pomniki historii, parki kulturowe oraz — dla obiektów rangi międzynarodowej — wpis na listę dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego UNESCO.

Stwierdzono, że promocja dziedzictwa kulturowego wpłynęła na wzrost rozpoznawalności i atrakcyjność polskiej przestrzeni. Dbłość o spuściznę kultury dawnych mieszkańców ziem polskich i wspieranie zachowanych tradycji lokalnych sprzyjają rozwojowi turystyki i wspomagają proces identyfikacji tożsamości kulturowej migrantów. Krajobraz ważny dla historii kultury jest chroniony na równi z krajobrazami charakterystycznymi dla regionów geograficzno- przyrodniczych w zintegrowanej z siecią przyrodniczą rozwiniętej sieci parków kulturowych i pomników historii.

NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004 – 2013 ORAZ UZUPEŁNIENIE STRATEGII NA LATA 2004 – 2020

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały zawarte w dokumencie o nazwie Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 (przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r.) oraz jego uszczegółowieniu „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020” (przyjętym w 2005 r.). Są to rządowe dokumenty tworzące ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowoczesnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, w połączeniu z perspektywami kolejnych okresów programowania Unii Europejskiej.

Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013”. w programie zapisano następujące priorytety i działania:

1. Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe

Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

- Działanie 1.1. Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków,
- Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne,
- Działanie 1.3. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

2. Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego

- Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego,
- Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granicę.

Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów. Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów. Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, opracowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2005 r., zawiera ważny z punktu widzenia Gminnego Programu Opieki nad

Zabytkami Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

Priorytet i tego Programu dotyczy rewaloryzacji zabytków nieruchomych i ruchomych. Celami tego priorytetu są:

- poprawa stanu zachowania zabytków,
- zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także liczby stanowisk archeologicznych),
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne,
- zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji,
- zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

W związku z ogólnikowym charakterem dokumentów na szczeblu krajowym niniejszy gminny program opieki nad zabytkami stara się w swoich działaniach programowych nawiązać do polityki krajowej. Wiąże się to z ich zgodnością z działaniami programu krajowego, szczególnie w zakresie poprawy stanu zabytków poprzez przekazywanie środków z budżetu gminy, wykorzystywania dziedzictwa kulturowego w promocji gminy, poprawy przepływu informacji pomiędzy gminą, organami ochrony zabytków oraz mieszkańcami, a także udostępnianiem informacji nt. zasobu zabytkowego gminy. Ważnym elementem jest również wspieranie działań z zakresu utrzymywania lokalnych tradycji kulturowych oraz wprowadzenie elementów lokalnego dziedzictwa do procesu edukacji oraz działań kulturalnych.

6.2 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM I WYKONYWANAMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZKIM

Strategia rozwoju województwa Łódzkiego

Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego na lata 2007-2020 opiera się na zdefiniowaniu trzech sfer strategicznych: społecznej, ekonomicznej i funkcjonalno-przestrzennej. Celem głównym sfery społecznej jest wzrost ogólnego poziomu cywilizacyjnego województwa. Najważniejszym celem sfery ekonomicznej jest poprawa pozycji konkurencyjnej gospodarki województwa. Natomiast stworzenie rzeczywistego regionu społeczno-ekonomicznego posiadającego własną podmiotowość kulturową i gospodarczą jest głównym celem sfery funkcjonalno-przestrzennej.

Problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego jest przedmiotem obszaru priorytetowego Tożsamość Regionalna w ramach Sfery funkcjonalno-przestrzennej, której celem głównym jest: stworzenie rzeczywistego regionu społeczno-ekonomicznego posiadającego własną podmiotowość kulturową i gospodarczą.

W ramach obszaru priorytetowego Tożsamość Regionalna określono cel strategiczny, który brzmi: Umocnienie identyfikacji mieszkańców z województwem. Elementem wyróżniającym dziedzictwo kulturowe województwa łódzkiego są bogate zasoby dziedzictwa przemysłowego.

Tworzeniu jedności kulturowej regionu mają służyć działania utrwalające wspólne normy i zwyczaje, a także stymulujące aktywizację i integrację społeczną. Kształtowanie świadomości terytorialnej odbywać będzie się poprzez edukację o charakterze regionalnym, przede wszystkim dzieci i młodzieży. Strategia wskazuje także cele szczegółowe, z których niektóre ściśle odnoszą się do problematyki niniejszego programu. Należą do nich:

- wspieranie oraz inicjowanie działań na rzecz przywracania, ochrony i kultywowania historycznych wartości regionu,
- rozwój i promocja kultury i turystyki w regionie,
- pobudzanie, kształtowanie i wzmocnianie kulturotwórczej funkcji ośrodków osadniczych.

Do głównych działań wskazanych w ramach obszaru priorytetowego Tożsamość Regionalna, których zakres przedmiotowy odnosi się do celów gminnego programu opieki nad zabytkami należą:

- rewaloryzacja historycznych układów urbanistycznych oraz obiektów wraz z ich otoczeniem i ochroną ekspozycji w tym zagospodarowanie obiektów związanych z historią regionu na cele kulturalne,
- wspieranie oraz inicjowanie działań w zakresie kreowania produktów regionalnych,
- wspieranie rozwoju różnorodnych przejawów życia kulturalnego oraz organizacji i ruchów regionalistycznych promujących tożsamość kulturową regionu.

Gminny program opieki nad zabytkami wpisuje się w problematykę strategii wojewódzkiej poprzez umieszczenie działań związanych z edukacją na temat historycznego dziedzictwa kulturowym gminy, mających na celu ożywienie pamięci na temat lokalnych zwyczajów i tradycji.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

Podstawowym dokumentem planistycznym obowiązującym na obszarze województwa łódzkiego jest Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego. Obecnie obowiązująca aktualizacja Planu zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego została przyjęta Uchwałą nr LX/1648/10 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 21 września 2010 r. W sprawie zmiany Uchwały Nr XLV/524/2002 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 9 lipca 2002 r. W sprawie uchwalenia „Planu zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego”.

Nadrzędnym celem polityki zagospodarowania przestrzennego województwa (wynikający z misji Strategii Rozwoju Województwa) określonym w planie jest: kształtowanie struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa warunkującej dynamizację rozwoju zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju poprzez:

- wykorzystanie cech położenia w centrum Polski,
- wykorzystanie endogenicznego potencjału regionu,
- trwałe zachowanie środowiska przyrodniczego i kulturowego,
- dążenie do spójności wewnętrznej regionu.

Wśród określonych w aktualizacji Planu Kierunków Działań dla Kształtowania Tożsamości Regionalnej w Oparciu o Walory Przyrodnicze, Kulturowe i Turystyczne Regionu istotne znaczenie dla niniejszego opracowania posiada kierunek 2. Zachowanie i ochrona materialnych i niematerialnych zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazu kulturowego województwa, w ramach którego znalazły się następujące działania:

- świadome kształtowanie tożsamości regionalnej i promocja wartości niematerialnych,
- województwa m.in. poprzez wyznaczenie stref ochronnych w celu przywracania walorów dziedzictwa kulturowego i tożsamości regionalnej, rewaloryzując zabytkowych układów zieleni komponowanej (zespołów pałacowo-parkowych i dworsko-parkowych),
- stworzenie sieci unikatowych ośrodków historycznych i poddanie ich działaniom rewitalizacyjnym i rewaloryzacyjnym
- najcenniejszych obszarów i obiektów w formie pomników historii i parków kulturowych,
- objęcie ochroną obiektów uznanych za dobra kultury współczesnej o charakterze ponadlokalnym.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO na lata 2016 – 2019

Władze samorządowe Województwa Łódzkiego w poczuciu odpowiedzialności za dziedzictwo kulturowe regionu w 2008 roku zainicjowały i wdrożyły pierwszy Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie łódzkim na kolejne 4 lata, spełniając tym samym wymogi ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W 2012 roku Sejmik Województwa Łódzkiego przyjął kolejny program na czteroletni okres obowiązujący do 2015 roku. 21 czerwca 2016 roku Uchwałą Nr XXV/319/16 przyjęto trzecią już edycję programu opieki nad zabytkami na lata 2016-2019.

Wojewódzki program opieki nad zabytkami określa strategiczne cele i zadania w zakresie ochrony dziedzictwa materialnego i niematerialnego województwa łódzkiego, kształtując tym samym politykę rozwoju regionu. Stanowi podsumowanie oraz kontynuację „Wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w województwie łódzkim na lata 2012-2015”, a także wytycza nowe standardy oraz kierunki działań w obszarze zarządzania dziedzictwem kulturowym regionu łódzkiego.

W Programie ustalono priorytet główny: Rewitalizacja układów przestrzennych miast i wsi, z uwagi na uznanie tego zagadnienia w okresie nowej perspektywy finansowej za jedno z najważniejszych tematów związanych z atrakcyjnością krajobrazu kulturowego. W realizacji priorytetu służyć mają działania wspomagające („Cyfryzacja zasobów ewidencyjnych dziedzictwa kulturowego w regionie łódzkim”, „Poprawa stanu obiektów i obszarów zabytkowych”, „Kreowanie różnorodności kulturowej” oraz „Edukacja kulturowa mieszkańców województwa”) oraz uzupełniające („Stworzenie mechanizmu współpracy w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym” oraz „Poprawa stanu i dostępności zabytków ruchomych w muzeach oraz obiektach sakralnych”).

Wizją dokumentu jest: Region wyróżniający się różnorodnością walorów dziedzictwa kulturowego i spuścizny dziejowej, stanowiących podstawę wielokulturowej tożsamości województwa łódzkiego, zaś misją: Prowadzenie polityki zarządzania dziedzictwem kulturowym nakierowanej na rewitalizację układów przestrzennych miast i wsi, poprawę stanu obiektów i obszarów zabytkowych i ich społecznych funkcji. Polityka ta będzie oparta o partnerską wielopodmiotową współpracę, kształtowanie świadomości społecznej i promocję różnorodności kulturowej.

W programie wojewódzkim brak odniesień do zabytków z terenu gminy Burzenin, jednak cele gminnego programu są zgodne z treścią programu wojewódzkiego. Szczególne znaczenie ma tu ochrona zabytkowego układu przestrzennego Burzenina, a także plany związane z udostępnieniem cyfrowym zasobu zabytkowego z terenu gminy.

6.3 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM I WYKONYWANAMI NA POZIOMIE POWIATU

POWIATOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU SIERADZKIEGO

Na początek roku 2018 powiat sieradzki nie posiada opracowanego powiatowego programu opieki nad zabytkami.

6.4 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM I WYKONYWANAMI NA POZIOMIE GMINY

STRATEGIA ROZWOJU GMINY BURZENIN DO ROKU 2020

Wizja zawarta w Strategii zakłada, że Gmina Burzenin do 2020 roku stanie się lokalnym centrum wypoczynkowo-rekreacyjnym i targowiskowym. Wykorzystując walory lokalne oraz możliwości surowcowe Gmina ma na celu realizację misji stymulowania rozwoju gospodarczego obszaru. W celu realizacji wizji i misji Gminy, zdefiniowany został katalog kluczowych dla jej rozwoju celów strategicznych i służących ich osiągnięciu celów operacyjnych. W sumie wypracowane zostały 3 cele strategiczne oraz przyporządkowane im 11 celów na poziomie operacyjnym. Główne cele strategiczne to:

- rozwój turystyki i rekreacji,
- zagospodarowanie centrum Burzenina,
- wykorzystanie potencjału występujących na terenie Gminy złóż surowców naturalnych.

Strategia nie posiada konkretnych odniesień do ochrony dziedzictwa kulturowego, jednak w ramach rozwoju turystyki i rekreacji do realizacji wskazano działania związane pośrednio z wykorzystaniem zasobów turystycznych gminy (w tym zabytków), takich jak poprawa, jakości infrastruktury turystycznej, stworzenie marki regionalnej oraz zagospodarowanie rynku w Burzeninie, będącego częścią wpisanego do GEZ układu przestrzennego Burzenina.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY BURZENIN

Studium podkreśla, że przepisy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakazują wszystkim obywatelom ochronę dóbr kultury oraz zobowiązują samorząd terytorialny do stworzenia prawnych, organizacyjnych i finansowych warunków, które tę ochronę zapewnią.

Uwzględniając uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego w studium uwzględnia się ochronę:

- zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru,
- zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
- stanowisk archeologicznych.

W dalszej części studium określa zasady ochrony konserwatorskiej mające na celu:

- zachowanie istniejących walorów historycznych obiektów i obszarów,
- zachowanie śladów osadnictwa wiejskiego jako świadków historii przestrzennej i kultury materialnej tego terenu,
- wyeksponowanie regionalnej odrębności,
- eliminację elementów zagrażających ochronie i eksponowaniu zabytków,
- zachowanie historycznych układów przestrzennych miejscowości.

Na etapie planu miejscowego należy ustalić właściwy sposób ochrony tych zabytków. Obiekty o szczególnych walorach kulturowych i historycznych należy chronić poprzez odpowiednie działania konserwatorskie. Niniejsze studium określa podstawowy kierunek tych działań. Dla właściwego ustalenia działań z zakresu niezbędnej i pożądanej ochrony dóbr kultury celowe jest opracowanie studium ochrony i kształtowania krajobrazu dla obszaru całej gminy.

W stosunku do obiektów wpisanych do rejestru zabytków wskazanych w studium w części dotyczącej uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego ustala się:

- obowiązek trwałego zachowania historycznej formy architektonicznej i substancji budowlanej, z zachowaniem tradycyjnych form, faktur oraz rozwiązań materiałowych,
- utrzymanie otoczenia obiektu zabytkowego zgodnie z historycznym zagospodarowaniem, w tym ochronę walorów ekspozycyjnych,
- wykorzystanie zabytku wpisanego do rejestru na cele użytkowe może odbywać się wyłącznie w sposób zapewniający zachowanie jego historycznej wartości,
- wszelkie działania przy zabytku wpisanym do rejestru wymagają postępowania zgodnego z przepisami odrębnymi.

W odniesieniu do obszarów wpisanych do rejestru zabytków w planach miejscowych należy uwzględnić główne cele ochrony, tj. utrzymanie elementów przedstawiających wysokie wartości kulturowe, w szczególności:

- historycznego układu rozplanowania,
- historycznych podziałów własnościowych,
- osie kompozycyjne,
- dominanty architektoniczne,
- kompozycji układów zieleni.

Realizacja określonych celów zapisanych w studium nastąpi poprzez ustalenia w zakresie:

- kompozycji urbanistycznej,
- intensywności zabudowy,
- form zabudowy, w tym wysokości budynków, rodzajów dachów i ich proporcji, skali zabudowy i wzajemnych relacji przestrzennych poszczególnych elementów krajobrazu,
- doboru odpowiednich gatunków roślin budujących zespoły zieleni urządzonej.

W stosunku do obszarów i obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków wskazanych w części studium dotyczącej uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego ustala się:

- ograniczenie działań w zakresie zmiany gabarytów, zmiany dyspozycji i artykulacji elewacji, które mogących mieć wpływ na stan zachowania lub zmianę wyglądu zabytku,
- współczesne funkcje muszą uwzględniać historyczny charakter zabudowy i możliwości jej dostosowania bez naruszania bądź istotnej ingerencji w zabytkowe wartości obiektów,
- w sprawach dotyczących uzyskania pozwolenia na budowę lub rozbiórki obowiązek postępowania zgodnie z przepisami odrębnymi.

Na terenie gminy nie wskazuje się dóbr kultury współczesnej, wymagających objęcia ochroną.

Studium proponuje wprowadzenie stref ochrony konserwatorskiej obejmujących tereny posiadające wartości kulturowe i krajobrazowe, przedstawiono je na rysunku studium. Zasięgi stref mają charakter wstępny, bez wykonania szczegółowych studiów i wymagają uszczegółowienia na etapie opracowywania planów miejscowych poszczególnych terenów.

W gminie Burzenin strefą ścisłej ochrony konserwatorskiej objęto historyczny układ urbanistyczny miejscowości Burzenin. Przebieg granic układu wyznaczony został w „Skróconym studium urbanistyczno-konserwatorskim” sporządzonym w 2012 r. przez dr Karolinę Ziomną-Kawecką i dr Macieja Prarata. Wyznaczenie strefy ma na celu ochronę tego układu wraz z zabudową wokół rynku, rozplanowaniem i charakterem pierzei oraz skalą zabudowy, a także ochronę warstw archeologicznych. Obowiązuje priorytet zachowania, odtwarzania i eksponowania walorów zabytkowych elementów układu. Wszelkie zmiany w granicach strefy, których charakter może mieć wpływ na jej walory zabytkowe (np. ekspozycyjne) – przebudowa istniejących i budowa nowych obiektów, a także sposób zagospodarowania przestrzeni – nie mogą pogorszyć stanu zachowania zabytków w niej zlokalizowanych ani naruszać ich wartości, dlatego wymagają działania w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. W granicach strefy obowiązują:

- zachowanie i konserwacja zabudowy zabytkowej i posiadającej walory kulturowe,
- zachowanie komponowanych układów terenowych i zaprojektowanej zieleni,
- usunięcie dysharmonizujących nawarstwień.

Strefa ochrony archeologicznej OW obejmująca obszary skupisk stanowisk archeologicznych oraz strefa ochrony stanowisk archeologicznych, obejmująca pojedyncze stanowiska zlokalizowane poza skupiskami wraz z ich najbliższym otoczeniem. W granicach stref ustala się:

- dopuszcza się przekształcenia ograniczone uwarunkowaniami ochrony i obserwacji archeologicznej,
- ze względu na możliwość odkrycia obiektów mogących stanowić zabytki archeologiczne roboty ziemne wymagają nadzoru archeologicznego,
- w przypadku odkrycia obiektów mogących stanowić zabytki archeologiczne należy podjąć badania archeologiczne.

Zgodnie z ustaleniami „Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego”, ze względu na ilość śladów osadnictwa w dolinie Warty, projektuje się utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Sposób i zakres ochrony, a także zakazy i nakazy obowiązujące w granicach parku kulturowego określone zostaną w uchwale Rady Gminy ustanawiającej wymienioną formę ochrony.

7. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY BURZENIN

7.1 CHARAKTERYSTYKA OGÓLNA GMINY

Gmina Burzenin jest gminą wiejską położoną w zachodniej części województwa łódzkiego, w powiecie sieradzkim. Zlokalizowana jest na południe od Sieradza i na wschód od Złoczewa. Gmina graniczy:

- od północy – z gminą Sieradz (powiat sieradzki),
- od wschodu – z gminami Zapolice (powiat zduńskowolski) i Widawa (powiat łaski),
- od południa – z gminą Konopnica (powiat wieluński),
- od zachodu – z gminami Złoczew i Brzeźnio (powiat sieradzki).

Gmina Burzenin posiada dobre połączenia komunikacyjne z głównym ośrodkiem powiatowym – Sieradzem za pośrednictwem drogi wojewódzkiej Nr 480 oraz gminami sąsiednimi poprzez dobrze rozwiniętą sieć drogową, na które składają się drogi powiatowe i gminne. Odległości Burzenina od większych ośrodków miejskich przedstawiają się następująco:

- ok. 55 km od Łodzi,
- ok. 17 km od Sieradza i Zduńskiej Woli.

Powierzchnia gminy wg danych Głównego Urzędu Statystycznego wynosi 12035 ha, co stanowi 8 % powierzchni powiatu. Liczba mieszkańców na koniec 2017 r. wynosiła 5567 osób. Nowe przeznaczenie w radykalny sposób wpłynęło na przekształcenie krajobrazu gminy, formy użytkowania jej terenów i politykę przestrzenną. Przedzielenie obszaru gminy (w części środkowej) odkrywka wyrobiska Pola Bełchatów oraz koncentracja zabudowy i form użytkowania terenów związanych z kopalnią i elektrownią, zajmującymi w sumie ponad 30% powierzchni gminy, spowodowało istotne przekształcenia w gospodarowaniu przestrzenią i wyraźne rozdzielenie funkcji.

Gmina Burzenin jest gminą rolniczą o dużym potencjale ekologicznym z perspektywą rozwoju specjalistycznego rolnictwa i obsługi ludności, a także funkcji usługowych w zakresie wypoczynku rekreacyjnego. Dominującą funkcją na terenie gminy jest rolnictwo. Jest to związane z przeważającym udziałem użytków rolnych w stosunku do powierzchni gminy. Warunki glebowe, stanowiące podstawę dla rozwoju rolnictwa z możliwościami dla intensyfikacji upraw polowych, sadownictwa i warzywnictwa powodują, iż z rolnictwa utrzymuje się ponad 50% ogólnej liczby ludności. Brak jest w gminie dużych i znaczących podmiotów gospodarczych związanych z działalnością pozarolniczą.

Z uwagi na walory przyrodnicze i krajobrazowe, istotną rolę w gminie pełni funkcja turystyczno-wypoczynkowa, związana z przecinającą obszar gminy rzeką Wartą. W latach 60-tych ubiegłego stulecia w miejscowości Strumiany powstały pierwsze ośrodki wypoczynkowe z własną bazą i zapleczem sportowo-wypoczynkowym, obecnie poddawane przekształceniom i częściowej zmianie funkcji na mieszkaniową.

7.2 RYS HISTORYCZNY GMINY BURZENIN

Historia osadnictwa na terenie gminy Burzenin sięga czasów średniowiecza. Sam Burzenin, a wcześniej Buzanin, Buzenino, Buzenyn, Buzenyno, czy Buzanino ma poświadczoną metrykę późno średniowieczną, a po raz pierwszy pojawia się w źródłach pisanych w 1344 r. i dotyczy zwolnienia ludności przez Kazimierza Wielkiego z opłat za mostowe i targowe. Prawdopodobne jest wszakże, iż jego lokacja miała miejsce już w połowie XIII w. Miejscowość pozostawała zawsze w rękach szlacheckich, a jej przejęcie z rąk władcy nastąpiło przypuszczalnie w początkach XIV w. i łączy się z protoplastami rodu Burzeńskich herbu Poraj.

W pierwszej połowie XIV w. zaczęła rozwijać się tu osada targowa, która dzięki staraniom Spytka Burzeńskiego, stolnika sieradzkiego, została podniesiona do rangi miasta przez króla Ludwika Węgierskiego.

W 1419 roku Burzenin otrzymał zatwierdzenie praw miejskich oraz pozwolenie na jeden jarmark w roku i targi co srode. W 1587 roku odbył się tu zjazd szlachty sieradzkiej, a w roku 1651 synod braci czeskich. Zarówno Burzenin jak i okoliczne wioski do pierwszych lat XVII wieku pozostawały w rękach rodziny Burzeńskich, z których jedna gałąź osiadłszy w Pstrokoniach (gmina Zapolice), przyjęła nazwisko Pstrokońskich. Pstrokońscy utrzymali spuściznę do roku 1771, a następnie przeszła ona na Kobierzyckich.

W wieku XVII rozpoczął się powolny upadek Burzenina. Poważnym zniszczeniom uległo miasteczko w czasie tzw. Wojny Północnej. W 1711 roku w miejscowym zamku bronił się i to skutecznie Wojciech Pstrokoński, referendarz koronny. Ponieważ atakujący Szwedzi nie mogli zdobyć zamku, to w odwecie spłądowali a następnie spalili miasto. W okresie zaborów reforma carska przeprowadzona w 1870 roku pozbawiła Burzenin praw miejskich.

W czasie pierwszej wojny światowej na terenie osady i w okolicach działała komórka Polskiej Organizacji Wojskowej. Jej działacze 11 listopada 1918 roku wzięli udział w rozbrajaniu Niemców.

W okresie drugiej wojny światowej Niemcy wysiedlili mieszkańców Burzenina i okolicznych wiosek tworząc na tym terenie poligon wojsk pancernych. Na terenie gminy działała partyzantka Armii Krajowej.

Po wojnie Burzenin uległ znacznym przemianom. Miejscowość została zelektryfikowana, wybudowano też pierwszy wodociąg. W gminie zmodernizowano i pokryto asfaltem drogi wojewódzkie i powiatowe. Oddano do użytku dwie przychodnie lekarskie i nową szkołę podstawową oraz Dom Pomocy Społecznej w Witowie. W Burzeninie powstał duży zakład włókienniczy i Spółdzielnia Kółek Rolniczych, a w Strumianach stadion i kilka zakładowych ośrodków wypoczynkowych. W 1984 roku oddano też do użytku nowy betonowy most na Warcie a w miejscowości Grabówka w 1986 roku wzniesiony został nowy kościół.

Po przemianach ustrojowych w 1989 roku duże zmiany nastąpiły również w gminie Burzenin. Nie funkcjonuje już co prawda Spółdzielnia Kółek Rolniczych i państwowa firma włókiennicza, powstały jednak mniejsze prywatne zakłady konfekcjonowania dzianin, młyn, masarnia, piekarnia i liczne sklepy. Sprywatyzowane też zostały były zakładowe ośrodki wypoczynkowe. Reaktywowany samorząd gminny wybudował oczyszczalnię ścieków w Burzeninie i nowe ujęcie wody w Grabówce oraz budynek gimnazjum z salą gimnastyczną w Burzeninie. Gmina została już prawie cała zwodociągowana i połączona siecią telefoniczną. Rozbudowywana jest sieć kanalizacyjna. Powstała nowa strażnica OSP w Woli Będkowskiej, pozostałe są rozbudowywane i modernizowane. Przy Szkole Podstawowej w Waszkowskim powstała nowa sala gimnastyczna. Rozwijają się też budownictwo indywidualne szczególnie w miejscowości Strumiany.

7.3 ZABYTKI NIERUCHOME I KRAJOBRAZ KULTUROWY GMINY

Zachowane zasoby dziedzictwa kulturowego, obejmujące zabytki wpisane do rejestru zabytków i ewidencji konserwatorskiej, miejsca koncentracji podziemnych warstw kultury, a także tradycja regionu stanowią wartości podlegające ochronie prawnej i pozwalające na wyodrębnienie obszarów o znaczących walorach środowiska kulturowego.

Środowisko kulturowe, na które składają się przekształcone przez człowieka twory przyrody oraz wytworzone wartości materialne i duchowe jest istotnym składnikiem jakości życia mieszkańców. Troska o środowisko kulturowe to nie tylko ochrona materialnych śladów naszej przeszłości, ale także ochrona tożsamości ludzi w jej najbardziej niewralgicznym aspekcie, bowiem straty w środowisku kulturowym, a szczególnie utracone dziedzictwo kulturowe, są nie do odtworzenia.

Władze gminy świadome są znaczenia elementów lokalnej kultury i podejmują kroki w kierunku jak najlepszego ich zachowania dla obecnych i przyszłych pokoleń. Ochrona dóbr kultury materialnej i niematerialnej jest celem polityki przestrzennej, a kształtowanie środowiska kulturowego powinno generować rozwój innych dziedzin życia regionu (np. turystykę i rekreację, osadnictwo, leśnictwo, rolnictwo). Obiekty kultury materialnej winny być wykorzystane i użytkowane z zapewnieniem opieki konserwatorskiej, rewaloryzacji i nadania im odpowiednich funkcji użytkowych.

Najważniejszym zabytkiem z terenu gminy jest kościół pw. św. Wojciecha i św. Stanisława w Burzeninie. Został ufundowany na miejscu poprzedniego drewnianego przez biskupa chełmińskiego Stanisława Pstrokońskiego i jego brata Macieja Pstrokońskiego, stolnika sieradzkiego. Kościół został

konsekrowany w 1647 r. i był połączony w jeden system obronny wraz ze znajdującym się niedaleko dworskim

zespołem obronnym. Budowla znacznie ucierpiała podczas działań wojennych w 1711 i 1812.

W 1917 r., staraniem i nakładem proboszcza ks. Józefa Szymanowskiego, kościół został rozbudowany i wyremontowany po wojennych zniszczeniach - dobudowano nawy boczne nakryte wspólnym dachem, zmieniono wygląd bryły zewnętrznej, portalu głównego (którego stary wygląd odtworzono w portalach bocznych) i kaplicy południowej - ośmiobocznej, przykrytej kopułą. Świątynia została zrujnowana w czasie okupacji hitlerowskiej, a w 1945 r. Sowieci zniszczyli hełm na wieży kościoła, który odbudowano ze stali w 1978 r., według projektu A. Poniatowskiego.

Kościół jest trójnawową, orientowaną bazyliką z węższym i niższym prezbiterium, zamkniętym półkolistą absydą i pięciokondygnacyjną wieżą od zachodu. Korpus nawowy zbliżony jest do kwadratu, nawa główna czteroprzęsłowa (przęsła w formie prostokątów leżących), a nawy boczne pięcioprzęsłowe (o kwadratowych przęsłach). Północna nawa boczna zakończona jest niewielką wieżyczką komunikacyjną o kolistym kształcie, a ponad wschodnim przęsłem korpusu nawowego umieszczono niewielką sygnaturkę zwieńczoną cebulastym hełmem sześciopłowym.

W dobrym stanie zachowała się również dawna kaplica w Niechmirowie położona na terenie wpisanego do rejestru zabytków parku dworskiego, ob. pw. Niepokalanego Poczęcia NMP i bł. Wincentego Kadłubka. Wzniesiono ją w 1729 roku w stylu neogotyckim w bezpośrednim sąsiedztwie nieistniejącego już dworu. W 1876 została przebudowana. Kolejna restauracja miała miejsce w latach 1960-1970. Jest to budynek murowany, na planie ośmioboku, z czterema niższymi ryzalitami. Wnętrze kryje kopuła z latarniami. Na uwagę zasługuje ołtarz z obrazem NMP. Oba pochodzą z XVIII stulecia.

Ciekawym przykładem lokalnej architektury rezydencjonalnej jest pałac w Witowie. Dworek usytuowany w północno-wschodniej części wsi. Na jego teren prowadzi malownicza alejka dojazdowa. Budowę dworu wiąże się z Kobierzyckimi herbu Korab, właścicielami Witowa w 1 połowie XIX w. Część rezydencjonalna składa się z dworu usytuowanego w centralnej części parku. Jest to podpiwniczona, dwukondygnacyjna budowla o rozczłonkowanej bryle, nakryta dwuspadowym dachem, i posiadająca narożnikową wieżę. Fasadę budynku poprzedza elipsa dużego trawnika i zwirowy podjazd. Po adaptacji wnętrza w 1950 r. mieści się w nim Dom Pomocy Społecznej.

Jeśli chodzi o pozostałe obiekty wpisane do rejestru zabytków, to oficyna dworska w Niechmirowie pozostaje od wielu lat w stanie trwałej ruiny, natomiast dwór w Wolnicy Niechmirowskiej jest poddawany remontom pod nadzorem konserwatorskim.

W gminnej ewidencji zabytków znajdują się również obiekty nieobjęte ochroną rejestrową. Należą do nich obiekty użyteczności publicznej, domy, zabudowania gospodarcze. Do GEZ wpisano również szereg schronów strzeleckich wybudowanych przez Niemcy z czasów II wojny światowej. Zlokalizowane są one w okolicy wsi Majaczewice.

Osobną kategorią obiektów są tereny cmentarne. Wśród nich znajdują się cmentarze w Burzeninie – przykościelny w otoczeniu kościoła pw. św. Wojciecha i św. Stanisława oraz parafialny wraz z bramą i ogrodzeniem. Stan cmentarzy jest dobry.

Do gminnej ewidencji zabytków wpisano szereg kapliczek przydrożnych, które są cennym elementem krajobrazu kulturowego wielu miejscowości w gminie. Należy rozważyć czy ewidencja kapliczek jest kompletna, stanowią one bowiem niezaprzeczalne świadectwo religijności tych ziem i jako takie mogą posiadać dodatkowe walory zabytkowe.

Strefą ścisłej ochrony konserwatorskiej i zarazem wpisem do GEZ objęto historyczny układ urbanistyczny miejscowości Burzenin.

WYKAZ OBIEKTÓW ZNAJDUJĄCYCH SIĘ W REJESTRZE ZABYTKÓW Z TERENU GMINY

Burzenin

- kościół par. p.w. św. Krzyża, drewn., 1642/1917, nr rej.: 805 z 28.12.1967.

Niechmirów

- oficyna dworska, XVIII/XIX, nr rej.: 291 z 28.12.1967,
- park, XVIII/XIX, nr rej.: 835 z 28.12.1967,
- dawna kaplica dworska, ob. kaplica p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP i Bł. Wincentego Kadłubka, 1876 r., nr rej. A/61 z 19.09.2008.

Witów

- pałac, poł. XVII, nr rej.: 298 z 30.06.1978 (07.03.2001 dec. zmieniająca przedmiot ochrony).

Wolnica Niechmirowska

- relikw dworu, pocz. XIX, nr rej.: 869 z 28.12.1967.

WYKAZ OBIEKTÓW ZNAJDUJĄCYCH SIĘ W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW Z TERENU GMINY

	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES, NAZWA I NR OBRĘB, NR DZIAŁKI
1.	BURZENIN	Zespół kościoła parafialnego p.w. śś. Wojciecha BM i Stanisława BM	Burzenin ul. Kościelna (bez numeru), ul. Kościelna 9a na działkach geodez.: 587, 588 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.587 i 588
2.	BURZENIN	Kościół parafialny p.w. śś. Wojciecha BM i Stanisława BM	Burzenin ul. Kościelna (bez numeru), na działce geodez.: 587 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.587
3.	BURZENIN	Cmentarz przykościelny w granicach ogrodzenia z pierścieniem drzew, w obrębie ogrodzenia z bramą i ogrodzeniem w zespole kościoła parafialnego	Burzenin ul. Kościelna na działce geodez.: 587 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.587
4.	BURZENIN	Brama i ogrodzenie w zespole kościoła parafialnego p.w. śś. Wojciecha BM i Stanisława BM	Burzenin ul. Kościelna na działce geodez.: 587 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.587
5.	BURZENIN	Plebania w zespole kościoła parafialnego p.w. śś. Wojciecha BM i Stanisława BM	Burzenin ul. Kościelna 9a na działce geodez.: 588 obręb: BURZENIN

			identyfikator: 101405_2.0004.588
6.	BURZENIN	Budynek gospodarczy przy plebanii	Burzenin ul. Kościelna 9a na działce geodez.: 588 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.588
7.	BURZENIN	Bożnica, ob. nieużytkowany	Burzenin ul. Kościelna 2 na działce geodez.: 535 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.535
8.	BURZENIN	Cmentarz parafialny z bramą i ogrodzeniem	Burzenin ul. Sieradzka na działce geodez.: 451 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.451
9.	BURZENIN	Ogrodzenie i brama na cmentarzu parafialnym	Burzenin ul. Sieradzka na działce geodez.: 451 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.451
10.	BURZENIN	Historyczny układ urbanistyczny	Burzenin w granicach ulic: Dolnej, Krótkiej, Kościelnej, Pstrokońskiego, Sieradzkiej, Widawskiej, Zamłynie, Złoczowskiej
11.	BURZENIN	Dom, ob. budynek handlowy	Burzenin ul. Rynek 1 na działce geodez.: 486/2 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.486/2
12.	BURZENIN	Dom, ob. budynek handlowy	Burzenin ul. Rynek 3 na działce geodez.: 731/2 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.731/2
13.	BURZENIN	Dom mieszkalny	Burzenin ul. Rynek 12 na działce geodez.: 622 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.622
14.	BURZENIN	Kamienica, ob. budynek	Burzenin

		mieszkalno - handlowy	ul. Rynek 14 na działce geodez.: 619 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.619
15.	BURZENIN	Dom mieszkalny	Burzenin ul. Sieradzka 12/12a na działce geodez.: 636, 637 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.636 i 637
16.	BURZENIN	Dom, ob. budynek mieszkalno - handlowy	Burzenin ul. Złoczewska 1 na działce geodez.: 531 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.531
17.	BURZENIN	Ringstand – 2 schrony strzeleckie w zespole umocnień niemieckich, ob. nieużytek	Burzenin ul. Kościelna na działce geodez.: 569 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.569
18.	BURZENIN	Ringstand – schron strzelecki w zespole umocnień niemieckich, ob. nieużytek	Burzenin na działce geodez.: 281 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.281
19.	BURZENIN	Wapiennik, ob. nieużytkowany	Burzenin na działce geodez.: 286 obręb: BURZENIN identyfikator: 101405_2.0004.286
20.	GRABÓWKA	Kapliczka p.w. Najświętszej Marii Panny	Grabówka nr 7 na działce geodez.: 61 obręb: GRABÓWKA identyfikator: 101405_2.0008.61
21.	LIGOTA	Kapliczka p.w. św. Jana	Ligota na działce geodez.: 322 obręb: LIGOTA identyfikator: 101405_2.0013.322
22.	MAJACZEWICE	Ringstand – schron strzelecki w zespole umocnień niemieckich, ob. nieużytek	Majaczewice na działce geodez.: 712 obręb: MAJACZEWICE identyfikator: 101405_2.0015.712
23.	MAJACZEWICE	Ringstand – schron strzelecki w zespole umocnień niemieckich, ob. nieużytek na polu ornym	Majaczewice na działce geodez.: 352/2 obręb: MAJACZEWICE

			identyfikator: 101405_2.0015.352/2
24.	MAJACZEWICE	Ringstand – schron strzelecki w zespole umocnień niemieckich, ob. nieużytek	Majaczewice na działce geodez.: 436 obręb: MAJACZEWICE identyfikator: 101405_2.0015.436
25.	MAJACZEWICE	Ringstand – schron strzelecki w zespole umocnień niemieckich, ob. zbiornik na nieczystości	Majaczewice NR 20 na działce geodez.: 217 obręb: MAJACZEWICE identyfikator: 101405_2.0015.217
26.	MAJACZEWICE	Ringstand – schron strzelecki w zespole umocnień niemieckich, ob. nieużytek na polu ornym	Majaczewice na działce geodez.: 215 obręb: MAJACZEWICE identyfikator: 101405_2.0015.215
27.	MAJACZEWICE	Ringstand – podwójny schron strzelecki w zespole umocnień niemieckich, ob. nieużytek	Majaczewice na działce geodez.: 207 obręb: MAJACZEWICE identyfikator: 101405_2.0015.207
28.	MAJACZEWICE	Ringstand – schron strzelecki w zespole umocnień niemieckich, ob. nieużytek	Majaczewice na działce geodez.: 263 obręb: MAJACZEWICE identyfikator: 101405_2.0015.263
29.	MAJACZEWICE	Ringstand – schron strzelecki w zespole umocnień niemieckich, ob. nieużytek	Majaczewice na działce geodez.: 279/2 obręb: MAJACZEWICE identyfikator: 101405_2.0015.279/2
30.	MAJACZEWICE	Ringstand – schron strzelecki w zespole umocnień niemieckich, ob. nieużytek	Majaczewice na działce geodez.: 325/1 obręb: MAJACZEWICE identyfikator: 101405_2.0015.325/1
31.	MAJACZEWICE	Ringstand – schron strzelecki w zespole umocnień niemieckich, ob. nieużytek	Majaczewice na działce geodez.: 280/3 obręb: MAJACZEWICE identyfikator: 101405_2.0015.280/3
32.	MARIANÓW	Szkoła, ob. Świetlica Wiejska	Marianów nr 15 na działce geodez.: 83/1 obręb: MARIANÓW I KAMILEW identyfikator: 101405_2.0014.83/1
33.	NIECHMIRÓW	Kaplica dworska, ob. kaplica p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP i Bł. Wincentego Kadłubka	Niechmirów nr 49a na działce geodez.: 22/51 obręb: NIECHMIRÓW PGR

			identyfikator: 101405_2.0018.22/51
34.	NIECHMIRÓW	Oficyna dworska, ob. ruina	Niechmirów na działce geodez.: 22/52 obręb: NIECHMIRÓW PGR identyfikator: 101405_2.0018.22/52
35.	NIECHMIRÓW	Park dworski	Niechmirów na działce geodez.: 22/52 obręb: NIECHMIRÓW PGR identyfikator: 101405_2.0018.22/52
36.	NIECHMIRÓW	Dwojak, ob. budynek gospodarczy w ruinie	Niechmirów na działce geodez.: 22/1 obręb: NIECHMIRÓW PGR identyfikator: 101405_2.0018.22/11
37.	ROKITOWIEC	Dom mieszkalny	Rokitowiec na działce geodez.: 235, 236 obręb: ROKITOWIECR identyfikator: 101405_2.0027.235, ..236
38.	SZCZAWNO	Kapliczka	Szczawno na działce geodez.: 306 obręb: SZCZAWNO identyfikator: 101405_2.0027.306
39.	TYCZYN	Stanowisko archeologiczne: grodzisko stożkowate, ob. nieużytek	Tyczyn na działce geodez.: 22/1 obręb: TYCZYN KOLONIA identyfikator: 101405_2.0018.276/1
40.	WASZKOWSKIE	Kapliczka	Waszkowskie na działce geodez.: 236/a obręb: KOL. WASZKOWSKIE identyfikator: 101405_2.0032.235, 236
41.	WITÓW	Pałac, ob. Dom Pomocy Społecznej	Witów ul. Wspólna nr 74 na działce geodez.: 237 obręb: WITOW identyfikator: 101405_2.0033.237
42.	WITÓW	Park pałacowy	Witów na działce geodez.: 237 obręb: WITOW identyfikator: 101405_2.0033.237
43.	WITÓW	Stanowisko archeologiczne: grodzisko, ob. pole orne	Witów na działce geodez.: 200/8 obręb: WITÓW

			identyfikator: 101405_2.0033.200/8
44.	WITÓW	Stanowisko archeologiczne: grodzisko stożkowate, ob. nieużytek	Witów na działce geodez.: 200/8 obręb: WITÓW identyfikator: 101405_2.0033.290
45.	WOLNICA NIECHMIROWSKA	Dwór, ob. ruina	Wolnica Niechmirowska nr 25 na działce geodez.: 30/4 obręb: WOLNICA NIECHMIRÓW PGR identyfikator: 101405_2.0037.30/4
46.	WOLNICA NIECHMIROWSKA	Relikt parku dworskiego	Wolnica Niechmirowska na działce geodez.: 30/4 obręb: WOLNICA NIECHMIRÓW PGR identyfikator: 101405_2.0037.30/4
47.	WOLNICA NIECHMIROWSKA	Obora w zespole dworskim, ob. budynek gospodarczy	Wolnica Niechmirowska nr 25 na działce geodez.: 30/4 obręb: WOLNICA NIECHMIRÓW PGR identyfikator: 101405_2.0037.30/4

Źródło: Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Burzenin

7.4 ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach terenów gminy Burzenin. Środowisko kulturowe gminy zawiera zewidencjonowane stanowiska archeologiczne datowane od epoki pradziejowej do epoki nowożytnej. Stanowiska ewidencjonowano w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze.

Tematykę ochrony zabytków archeologicznych porusza art. 31. Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, który precyzuje, iż:

1. Szczegółowy zakres i rodzaj niezbędnych badań archeologicznych przy zabytku nieruchomym, o którym mowa w ust. 1, wojewódzki konserwator zabytków ustala w drodze decyzji.

2. Egzemplarz dokumentacji badań, o których mowa w ust. 1, podlega po ich zakończeniu nieodpłatnemu przekazaniu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków.

Na terenie gminy Burzenin osadnictwo rozwijało się już w pradziejach, o czym świadczą liczne stanowiska archeologiczne. Część z nich to stanowiska wielokulturowe, tzn. zawierają materiały z różnych epok. Najstarsze sięgają młodszej epoki kamienia – neolitu. Występują tu materiały kultury pucharów lejkowatych oraz kultury ceramiki sznurowej. Poza tym sporej ilości znalezisk brak określenia przynależności kulturowej.

Także kolejne epoki pozostawiły na obszarze gminy ślady swego osadnictwa. W epoce brązu i okresie halsztackim była to głównie kultura łużycka, w okresie lateńskim – kultura pomorska, jak również kultura przeworska, mająca swą kontynuację w okresie wpływów rzymskich. Najwięcej stanowisk wiąże się jednak z osadnictwem średniowiecznym i nowożytnym.

W gminnej ewidencji zabytków znajduje się 215 stanowisk, z których dwa zostały wpisane do rejestru zabytków. Są to grodziska znajdujące się w Koloni Tyczyn i Witowie.

WYKAZ STANOWISK WPISANYCH DO GMINNRJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW

	OBOWIĄZUJĄCA NAZWA MIEJSCOWOŚCI	OBSZAR AZP	NR ST. NA OBSZARZE	POWÓD UJĘCIA W GEZ
1.	Antonin	72 - 46	38	WEZ
2.	Antonin / Korzeń	72-46	17	WEZ
3.	Będków	72 - 45	23	WEZ
4.	Będków	72 - 45	31	WEZ
5.	Biadaczew	73 - 45	33	WEZ
6.	Biadaczew	73- 45	34	WEZ
7.	Biadaczew / Szczawno	73 - 45	62	WEZ
8.	Biadaczew	73 - 45	61	WEZ
9.	Biadaczew	73 - 45	63	WEZ
10.	Brzeźnica	73 - 44	10	WEZ
11.	Brzeźnica	73 - 44	15	WEZ
12.	Burzenin	72 - 46	35	WEZ
13.	Burzenin - Witów	72 - 45	32	WEZ
14.	Burzenin	73 - 46	1	WEZ
15.	Burzenin	72 - 45	2	WEZ
16.	Burzenin	72 - 45	3	WEZ
17.	Burzenin	72 - 46	15	WEZ
18.	Burzenin	72 - 46	16	WEZ
19.	Burzenin	72 - 45	4	WEZ
20.	Burzenin	73 - 45	1	WEZ
21.	Burzenin	73 - 45	16	WEZ
22.	Działy	72 - 45	5	WEZ
23.	Działy	72 - 45	25	WEZ
24.	Grabówka	73 - 45	44	WEZ
25.	Grabówka	73 - 45	47	WEZ
26.	Grabówka	73 - 45	48	WEZ
27.	Grabówka	73 - 45	49	WEZ
28.	Grabówka	73 - 45	74	WEZ
29.	Grabówka	73 - 45	75	WEZ
30.	Grabówka	73 - 45	45	WEZ
31.	Grabówka	73 - 45	46	WEZ
32.	Grabówka	73 - 45	77	WEZ
33.	Grabówka	73 - 45	78	WEZ

34.	Grabówka	73 - 45	79	WEZ
35.	Gronów	74 - 44	10	WEZ
36.	Gronów	74 - 44	53	WEZ
37.	Gronów	73 - 45	73	WEZ
38.	Gronów	74 - 44	52	WEZ
39.	Jarocice	73 - 45	11	WEZ
40.	Jarocice	73 - 45	13	WEZ
41.	Jarocice	73 - 45	14	WEZ
42.	Jarocice	73-45	71	WEZ
43.	Kamilew	73 - 45	30	WEZ
44.	Kamionka	74 - 45	23	WEZ
45.	Kamionka	74 - 45	24	WEZ
46.	Kamionka	74 - 45	25	WEZ
47.	Kamionka	74 - 45	67	WEZ
48.	Kamionka	74 - 45	69	WEZ
49.	Kamionka	74 - 45	85	WEZ
50.	Kamionka	74 - 45	86	WEZ
51.	Kamionka	74 - 45	87	WEZ
52.	Kamionka	74 - 45	88	WEZ
53.	Kamionka	74 - 45	89	WEZ
54.	Kamionka	74 - 45	22	WEZ
55.	Kamionka	74 - 45	56	WEZ
56.	Kamionka	74 - 45	62	WEZ
57.	Kamionka	74 - 45	63	WEZ
58.	Kolonia Niechmirów	73 - 45	54	WEZ
59.	Kolonia Niechmirów	73 - 45	55	WEZ
60.	Kolonia Niechmirów	73 - 45	56	WEZ
61.	Kolonia Niechmirów	74 - 45	57	WEZ
62.	Kolonia Niechmirów	74 - 45	60	WEZ
63.	Kopanina	72 - 45	15	WEZ
64.	Kopanina	72 - 45	16	WEZ
65.	Kręcica	72 - 45	28	WEZ
66.	Ligota / Witów	72 - 46	6	WEZ
67.	Ligota	72 - 46	8	WEZ
68.	Ligota	72 - 46	9	WEZ
69.	Ligota	72 - 46	10	WEZ
70.	Ligota / Korzeń	72-46	18	WEZ
71.	Majaczewice	73 - 45	2	WEZ
72.	Majaczewice	73 - 45	3	WEZ
73.	Majaczewice	73 - 45	4	WEZ
74.	Majaczewice	73 - 45	5	WEZ
75.	Majaczewice	73 - 45	10	WEZ
76.	Majaczewice	73 - 45	15	WEZ
77.	Majaczewice	73 - 45	7	WEZ
78.	Majaczewice	73 - 45	6	WEZ
79.	Majaczewice	73 - 45	12	WEZ
80.	Majaczewice	73 - 45	28	WEZ
81.	Majaczewice	73 - 45	29	WEZ
82.	Majaczewice	73 - 45	63	WEZ
83.	Majaczewice	73 - 45	64	WEZ

84.	Majaczewice	73 - 45	65	WEZ
85.	Majaczewice	73 - 45		WEZ
86.	Majaczewice	73 - 45	24	WEZ
87.	Majaczewice	73 - 45	25	WEZ
88.	Majaczewice	73 - 45	26	WEZ
89.	Majaczewice	73 - 45	27	WEZ
90.	Marianów	73 - 44	37	WEZ
91.	Marianów	73 - 44	38	WEZ
92.	Niechmirów	74 - 45	21	WEZ
93.	Niechmirów	74 - 45	68	WEZ
94.	Niechmirów	74 - 45	96	WEZ
95.	Niechmirów	74 - 45	97	WEZ
96.	Niechmirów	74 - 45	98	WEZ
97.	Niechmirów	74 - 45	26	WEZ
98.	Niechmirów / Mała Wieś	74 - 45	70	WEZ
99.	Niechmirów	74 - 45	2	WEZ
100.	Niechmirów	74 - 45	3	WEZ
101.	Niechmirów	74 - 45	15	WEZ
102.	Niechmirów	74 - 45	16	WEZ
103.	Niechmirów	74 - 45	17	WEZ
104.	Niechmirów	74 - 45	18	WEZ
105.	Niechmirów	74 - 45	19	WEZ
106.	Niechmirów	74 - 45	20	WEZ
107.	Niechmirów	74 - 45	45	WEZ
108.	Niechmirów	74 - 45	46	WEZ
109.	Niechmirów	74 - 45	47	WEZ
110.	Niechmirów	74 - 45	48	WEZ
111.	Niechmirów	74 - 45	49	WEZ
112.	Niechmirów	74 - 45	50	WEZ
113.	Niechmirów	74 - 45	51	WEZ
114.	Niechmirów	74 - 45	52	WEZ
115.	Niechmirów	74 - 45	53	WEZ
116.	Niechmirów	74 - 45	54	WEZ
117.	Niechmirów	74 - 45	55	WEZ
118.	Niechmirów	74 - 45	64	WEZ
119.	Niechmirów	74 - 45	90	WEZ
120.	Niechmirów	74 - 45	91	WEZ
121.	Niechmirów	74 - 45	92	WEZ
122.	Niechmirów	74 - 45	93	WEZ
123.	Niechmirów	74 - 45	94	WEZ
124.	Niechmirów	74 - 45	95	WEZ
125.	Niechmirów	74 - 45	99	WEZ
126.	Niechmirów	74 - 45	100	WEZ
127.	Nieczuj	73 - 45	36	WEZ
128.	Nieczuj	73 - 45	37	WEZ
129.	Nieczuj	73 - 45	38	WEZ
130.	Nieczuj	73 - 45	40	WEZ
131.	Nieczuj	73 - 45	41	WEZ
132.	Nieczuj	73 - 45	42	WEZ
133.	Nieczuj	73 - 45	43	WEZ

134.	Nieczuj	73 - 45	76	WEZ
135.	Nieczuj	73 - 45	80	WEZ
136.	Nieczuj	73 - 45	81	WEZ
137.	Prażmów	72 - 45	7	WEZ
138.	Prażmów	72 - 45	8	WEZ
139.	Prażmów	72 - 45	9	WEZ
140.	Prażmów	72 - 45	10	WEZ
141.	Prażmów	72 - 45	12	WEZ
142.	Prażmów	72 - 45	13	WEZ
143.	Prażmów	72 - 45	17	WEZ
144.	Prażmów	72 - 45	6	WEZ
145.	Prażmów	72 - 45	14	WEZ
146.	Prażmów	72 - 45	11	WEZ
147.	Prażmów	72 - 45	20	WEZ
148.	Prażmów	72 - 45	21	WEZ
149.	Redzeń Pierwszy	72 - 45	30	WEZ
150.	Ręszew	73 - 45	31	WEZ
151.	Rokitowiec	73 - 44	9	WEZ
152.	Rokitowiec	73 - 44	11	WEZ
153.	Rokitowiec	73 - 44	12	WEZ
154.	Rokitowiec	73 - 44	13	WEZ
155.	Rokitowiec	73 - 44	14	WEZ
156.	Sambórz	72 - 45	1	WEZ
157.	Sambórz	72 - 46	26	WEZ
158.	Sambórz	72 - 46	25	WEZ
159.	Strumiany	73 - 46	15	WEZ
160.	Strumiany	73-46	2	WEZ
161.	Strzałki	72 - 45	19	WEZ
162.	Strzałki	72 - 45	22	WEZ
163.	Szczawno	73 - 45	17	WEZ
164.	Szczawno	73 - 45	23	WEZ
165.	Szczawno	73 - 45	22	WEZ
166.	Szczawno	73 - 45	18	WEZ
167.	Szczawno	73 - 45	20	WEZ
168.	Szczawno	73 - 45	21	WEZ
169.	Świerki	72 - 45	29	WEZ
170.	Tyczyn	72 - 46	37	WEZ
171.	Tyczyn	71 - 46	40	WEZ
172.	Tyczyn	71 - 46	117	WEZ
173.	Tyczyn	71 - 46	118	WEZ
174.	Tyczyn	71 - 46	119	WEZ
175.	Tyczyn	71 - 46	120	WEZ
176.	Tyczyn	71 - 46	121	WEZ
177.	Tyczyn	71 - 46	122	WEZ
178.	Tyczyn	71 - 46	123	WEZ
179.	Tyczyn	71 - 46	124	WEZ
180.	Tyczyn	72 - 46	36	WEZ
181.	Tyczyn	72 - 46	11	WEZ
182.	Tyczyn	72 - 46	12	WEZ
183.	Tyczyn	72 - 46	13	WEZ

184.	Tyczyn	72 - 46	14	WEZ
185.	Tyczyn	71 - 46	48	WEZ
186.	Tyczyn	71 - 46	125	WEZ
187.	Tyczyn	71 - 46	126	WEZ
188.	Tyczyn	71 - 46	127	WEZ
189.	Tyczyn	71 - 46	128	WEZ
190.	Waszkowskie	73 - 45	8	WEZ
191.	Waszkowskie	73 - 45	9	WEZ
192.	Waszkowskie	73 - 45	35	WEZ
193.	Waszkowskie	73 - 45	39	WEZ
194.	Waszkowskie	73 - 45	50	WEZ
195.	Waszkowskie	73 - 45	51	WEZ
196.	Waszkowskie	73 - 45	52	WEZ
197.	Waszkowskie	73 - 45	53	WEZ
198.	Waszkowskie	73 - 45	66	WEZ
199.	Waszkowskie	73 - 45	67	WEZ
200.	Waszkowskie	73 - 45	68	WEZ
201.	Waszkowskie	73 - 45	69	WEZ
202.	Waszkowskie	73 - 45	70	WEZ
203.	Waszkowskie	73 - 45	72	WEZ
204.	Waszkowskie	73 - 45	82	WEZ
205.	Witów	72 - 46	1	WEZ
206.	Witów	72 - 46	2	WEZ
207.	Witów	72 - 46	3	WEZ
208.	Witów	72 - 46	4	WEZ
209.	Witów	72 - 46	5	WEZ
210.	Witów	72 - 46	7	WEZ
211.	Wola Będkowska	72 - 45	18	WEZ
212.	Wola Majacka	73 - 45	19	WEZ
213.	Wolnica Grabowska	73 - 45	32	WEZ
214.	Wolnica Niechmirowska	74 - 45	65	WEZ
215.	Wolnica Niechmirowska	74 - 45	66	WEZ

Źródło: Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Burzenin

7.5 ZABYTKI RUCHOME

Na mocy art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Do najcenniejszych zabytków ruchomych z terenu gmin należy wyposażenie kościoła parafialnego w Burzeninie poprzez wpis do rejestru zabytków ruchomych nr B/315/13/1-37 oraz stolarka drzwiowa z okuciami z zabytkowego dworu w Wolnicy Niechmirowskiej objęta ochroną poprzez wpis do rejestru nr B/363/181/1.

W celu uzyskania dokładniejszych informacji na temat zabytków ruchomych należy się zwrócić do odpowiedniej delegatury Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków.

7.6 ELEMENTY DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO

UNESCO definiuje dziedzictwo niematerialne jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Jest to pojęcie trudno definiowalne w stosunku do konkretnych wytworów kultury, jednak jego waga dla lokalnej społeczności jest ogromna, gdyż jest ono źródłem poczucia tożsamości i kulturowej ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne obejmuje także przejawy zachowań kulturowych i ich wytworów, takie jak: tradycje i przekazy ustne (w tym język jako narzędzie przekazu), spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, a także rzemiosła.

Na terenie gminy zachowana jest pamięć o miejscach kultu takich jak kapliczki przydrożne, które są pielęgnowane przez lokalną społeczność. W ramach edukacji szkolnej i przedszkolnej organizowane są różnego typu zajęcia związane z tradycjami regionalnymi, a także ze zwyczajami związanymi z rolnictwem (np. coroczne Dożynki). Działają też zespoły muzyczne i wokalne prezentujące tradycyjne utwory i pieśni ludowe.

Nadal praktykowane są również zwyczaje związane z religią. Co roku w dniu św. Wojciecha - patrona parafii w Burzeninie odbywa się odpust. Wokół kościoła kupcy ustawiają w tym dniu tradycyjne stragany. Po dzień dzisiejszy zachował się też w Burzeninie zwyczaj wystawiania w miejscowym kościele w okresie Świąt Wielkanocnych straży przy Grobie Pańskim tzw. "Turków".

Teren gminy przez szereg lat zamieszkiwali Żydzi. Gmina żydowska w Burzeninie powstała prawdopodobnie w XVIII wieku. W 1921 roku Burzenin zamieszkiwało 228 Żydów, a tuż przed wojną 180. Posiadali oni własną szkołę podstawową oraz synagogę. W 1940 roku Niemcy wywieźli Żydów do getta w Zduńskiej Woli, a synagogę i cmentarz zdewastowali. Do gminnej ewidencji zabytków wpisano pozostałości bożnicy żydowskiej.

8. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zachowania obiektów zabytkowych oraz w celu sformowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę SWOT dla Gminy Burzenin. Stanowi ona podstawę dla celów strategicznych wymienionych w rozdziale 9.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<p>Położenie gminy sprzyjające rozwojowi turystyki i agroturystyki, Dobra drogowa dostępność komunikacyjna (w tym poprzez bliskość drogi ekspresowej S8), Dobra jakość dróg kołowych, Niewielka odległość od siedziby powiatu – Sieradza Interesujące obiekty zabytkowe oraz krajobrazowe, a także obiekty architektury militarnej (schrony bojowe) Zachowane obiekty sakralne oraz nekropolie, Utrzymanie w dobrym stanie większości obiektów sakralnych oraz obiektów użyteczności publicznej, Pokrycie Gminy siecią szlaków turystycznych, Dobre warunki do uprawiania turystyki rowerowej Obecność kapliczek i krzyży przydrożnych będących świadectwem lokalnej kultury Korzystna lokalizacja Burzenina w centrum obszaru gminy, co wiąże się z jego dobrą dostępnością, Obecność obszarów chronionej przyrody, Odbywające się regularnie imprezy kulturalne, Zachowane zwyczaje i tradycje regionalne, Historyczna wielokulturowość terenu gminy związana z obecnością Żydów, Obecność licznych stanowisk archeologicznych, Często aktualizowana strona internetowa gminy, zawierająca informacje dotyczące historii oraz zabytków regionu, Zaktualizowana baza Gminnej Ewidencji Zabytków.</p>	<p>Zaniedbania w zakresie stanu technicznego części obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz gminnej ewidencji zabytków, Niekontrolowane przebudowy i rozbiórki obiektów zabytkowych będących w posiadaniu osób fizycznych, Trudności finansowe właścicieli obiektów zabytkowych, w szczególności właścicieli obiektów niewpisanych do rejestru zabytków, Postępująca utrata walorów zabytkowych części obiektów wpisanych do GEZ, Niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego, Degradacja elementów historycznych układów przestrzennych poprzez lokalizację nowej zabudowy, Niewielka liczba miejsc noclegowych, Obecność odkrywki węgla brunatnego, ograniczającej możliwości wykorzystania całego terenu gminy, Niezbyt dobrze rozpoznawalna marka gminy.</p>
SZANSE	ZAGROŻENIA
<p>Zwiększenie środków budżetowych Gminy na działania związane z ochroną zabytków, Dofinansowywanie obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków z budżetu Gminy, Pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł (w tym unijnych) na prace konserwatorskie zabytków, Rozwój turystyki jednodniowej w związku z bliskością Sieradza oraz Łodzi poprzez drogę ekspresową S8 Szersza promocja walorów kulturowych gminy, Wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki budynków, Wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne, Tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby, Rozwój szlaków turystycznych opartych na dziedzictwie kulturowym, Współpraca międzyregionalna oraz międzynarodowa</p>	<p>Dalsza degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzanie elementów nowej zabudowy nie nawiązujących do historycznego charakteru, Niewłaściwe działanie inwestycyjne lub ich brak, przyczyniające się do dalszej degradacji obiektów zabytkowych, Niewłaściwe stosowanie nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remoncie obiektów zabytkowych, Nieskuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska, Problemy związane z koniecznością rewitalizacji kopalni węgla brunatnego Zanik tradycji i tożsamości lokalnej, związany ze zmianą stylu życia, Brak wsparcia władz państwowych w wielu aspektach polityki samorządowej, w tym brak wsparcia finansowego w zakresie obiektów zabytkowych</p>

<p>obejmująca wspólne projekty, Powstawanie i dalszy rozwój organizacji pozarządowych w sferze dziedzictwa kulturowego, Tworzenie systemu informacji turystycznej oraz jednolitej identyfikacji wizualnej zabytków, Komplementarność Programu Gminnego z Programem Opieki nad Zabytkami dla Województwa Łódzkiego.</p>	<p>niewpisanych do rejestru zabytków, Częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w zakresie innych przepisów prawa powszechnie obowiązującego, Niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych, Akty wandalizmu. Kłęski żywiołowe</p>
--	--

9. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny Program Opieki nad Zabytkami formułuje szereg działań samorządu w zakresie opieki nad zabytkami z terenu Gminy. Wyznaczone kierunki i zadania uwzględniają specyfikę dziejów Gminy i charakter jego dziedzictwa kulturowego, są zgodne z celami wskazanymi w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, a także komplementarne w stosunku do pozostałych dokumentów strategicznych, takich jak studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz strategia rozwoju gminy.

1. Dbalność o ład przestrzenny i krajobraz kulturowy w Gminie

Polityka przestrzenna gminy powinna być zgodna z zasadami ochrony dziedzictwa kulturowego, w celu jak najlepszego zachowania obiektów zabytkowych. Odbywać się to będzie poprzez:

- ściśle powiązanie działań przy obiektach zabytkowych z dokumentami planistycznymi gminy, takimi jak miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz uwzględnianie zapisów dotyczących zabytków w ich aktualizacjach,
- odpowiednią konserwację zabytkowej zieleni stanowiącej krajobraz kulturowy gminy,
- bieżącą pielęgnacją cmentarzy i miejsc pamięci takich jak cmentarz przykościelny i parafialny w Burzeninie, wpisane do gminnej ewidencji zabytków.

2. Aktualizacja gminnej ewidencji zabytków

W perspektywie na lata 2018-2021 gmina realizować będzie działania związane z aktualizacją zasobu gminnej ewidencji zabytków, polegające przede wszystkim na prowadzeniu rozpoznania i wprowadzaniu do kart ewidencyjnych zmian powstałych w wyniku rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów. Proces ten będzie na bieżąco konsultowany z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Na miarę środków finansowych przewiduje się również inwentaryzację obiektów małej architektury, takich jak kapliczki przydrożne i krzyże. W razie konieczności szczególnej ochrony obiektów zabytkowych przewiduje się też działania mające na celu zgłaszanie zabytków typowanych do wpisu do rejestru zabytków.

3. Odpowiednia ekspozycja i promocja najcenniejszych obiektów

W celu przyciągnięcia turystów na teren gminy niezbędne są działania poprawiające dostęp i atrakcyjność wizualną najcenniejszych obiektów zabytkowych. Wzbogaci to ofertę turystyczną, a także umożliwi tworzenie nowych produktów turystycznych. Przewiduje się następujące działania:

- wypracowanie systemu zachęt lub dotacji oraz systemu przekazywania informacji na temat innych źródeł finansowania, umożliwiających pomoc finansową i merytoryczną w celu poprawy stanu zachowania lub wsparcia prac ratunkowych przy najbardziej zaniedbanych obiektach wpisanych do rejestru i gminnej ewidencji zabytków (takich jak np. ruina dworu w Wolnicy Niechmirowskiej czy też oficyna w Niechmirowie),
- stworzenie jednolitego systemu identyfikacji wizualnej w postaci oznaczeń, tablic informacyjnych, drogowskazów itp., w tym wykorzystania nowoczesnych technologii informatycznych (np. lokalizacji GPS),
- publikowanie folderów, ulotek oraz innych materiałów przybliżających mieszkańcom i turystom zasoby historyczne gminy,
- atrakcyjne przedstawianie obiektów za pomocą iluminacji, tworzenia punktów widokowych, prezentacji multimedialnych i muzycznych,

- dbanie o zawartość strony internetowej gminy poprzez umieszczenie informacji dotyczących zasobu zabytkowego,
- opracowanie mapy dziedzictwa kulturowego gminy, także z wykorzystaniem systemu informacji przestrzennej.

4. Rozwój produktów turystycznych opartych na walorach dziedzictwa kulturowego ze szczególnym uwzględnieniem turystyki jednodniowej

Obiekty historycznego dziedzictwa są jednymi z najistotniejszych elementów strategii promocyjnej gminy. Niezbędne jest zatem tworzenie nowych oraz rozwój istniejących produktów turystycznych przeznaczonych dla odwiedzających gminę turystów. Z racji względnie dobrej dostępności komunikacyjnej i bliskości miast takich jak Łódź czy Sieradz skupić się należy w dużej mierze na propozycjach dla turystów przebywających na terenie gminy przez krótszy czas. Do najważniejszych działań w tym zakresie należeć będzie:

- rozwijanie istniejących produktów turystycznych opartych na szlakach turystycznych, kulturowych lub ścieżkach edukacyjnych,
- promocja różnych form turystyki – turystyka piesza, rowerowa, konna, motoryzacyjna,
- tworzenie nowych produktów, ze szczególnym uwzględnieniem innowacyjnych form turystyki bądź aktywności mogących przyciągnąć turystów,
- organizacja lub kontynuacja organizacji imprez masowych, związanych z lokalnym zasobem zabytkowym i kulturalnym,
- organizacja imprez lokalnego zasięgu, przybliżających mieszkańcom gminy i regionu wartości historyczne gminy.

5. Promocja gminy na forum krajowym i zagranicznym

Bardzo ważnym elementem w procesie promowania dziedzictwa kulturowego jest zachowanie odpowiednich zasad public relations. Gmina Burzenin przyjęła następujące założenia swojej polityki promocyjnej:

- walory zabytkowe i kulturowe są jednym z podstawowych elementów promocji gminy na różnego rodzaju targach, sympozjach i konferencjach;
- nawiązywanie współpracy w zakresie dobrych praktyk w ramach partnerstwa krajowego i zagranicznego przyczyni się do lepszego wykorzystania zasobów kulturowych gminy,
- udziały w konkursach na najlepiej zadbane zabytki, najciekawszy produkt turystyczny itp. wypromują użytkowników dbających o obiekty zabytkowe,
- współpraca z mediami, zarówno tradycyjnymi, jak i internetowymi przyczyni się do lepszego postrzegania zasad ochrony dziedzictwa kulturowego wśród mieszkańców i turystów.

6. Edukacja społeczeństwa w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego

W celu jak najszerzego przybliżenia zasad ochrony dziedzictwa kulturowego dla mieszkańców gminy planuje się następujące działania:

- wspieranie działalności instytucji kultury i organizacji pozarządowych podejmujących zadania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego,
- organizacja spotkań, mających na celu upowszechnienie wiedzy na temat lokalnego dziedzictwa kulturowego,
- wsparcie akcji mających na celu odrestaurowanie lub uporządkowanie obiektów zabytkowych, cennych z punktu widzenia lokalnej społeczności oraz propagowanie lokalnej kultury i tradycji dziedzictwa kulturowego gminy, w tym tradycje związane z historycznie obecną tu kulturą żydowską,
- wprowadzenie elementów przybliżających lokalną kulturę i tradycję w działalność placówek edukacyjnych, kulturalnych, bibliotek, świetlic itp.,
- organizacja cyklicznych imprez związanych z lokalną kulturą.

10. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zadania opisane w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Burzenin powinny być realizowane poprzez wspólne działania władz samorządowych, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, właścicieli oraz zarządców obiektów, parafie, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia, w ramach posiadanych przez te jednostki kompetencji, praw i obowiązków wynikających z obowiązujących przepisów prawnych.

Ze strony gminy Burzenin zadania będą wykonywane bądź wspierane przez gminne jednostki organizacyjne (szkoły, przedszkola, placówki kultury – np. biblioteka) oraz Urząd Gminy w ramach zadań własnych, poprzez istniejące i planowane instrumenty:

- prawne (np. poprzez uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów o wartościach artystycznych i zabytkowych, prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. Wojewódzkiego konserwatora zabytków),
- finansowe (np. udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i prace budowlane przy zabytkach, środki budżetowe na zadania własne z przeznaczeniem na remonty i modernizacje zabytków wpisanych do rejestru zabytków, jak i będących własnością gminy, korzystanie z programów uwzględniających dofinansowanie ze środków zagranicznych i krajowych, nagrody, ulgi finansowe),
- społeczne (działania stymulujące np. W zakresie edukacji, promocji, informacji, działań sprzyjających tworzeniu miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami oraz rozwojem turystyki),
- kontrolne (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego – gminnej ewidencji zabytków),
- koordynacji (m.in. poprzez realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z gminami sąsiednimi, ośrodkami naukowymi i akademickimi, związkami wyznaniowymi).
- wydatków budżetu na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansową wykonanych/dofinansowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach,
- liczba obiektów poddanych tym pracom,
- poziom (w %) objęcia terenu Gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych,
- liczba wydanych wydawnictw, liczba szkoleń, imprez związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego itd.

11. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Na mocy art. 87 ust. 1 i ust. 5 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest sporządzany na okres 4 lat, co 2 lata wójt (burmistrz, prezydent) sporządza sprawozdanie z jego realizacji, które przedstawia Radzie Gminy (Miasta). Wskazane jest aby sprawozdania z realizacji Programu były przekazywane do wiadomości Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Sprawozdanie powinno określać poziom realizacji gminnego programu oraz efektywność wykonania planowanych zadań, w tym np. poziom (w % bądź liczbach):

- wydatków budżetu na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansową wykonanych/dofinansowanych prac remontowo - konserwatorskich przy zabytkach,
- liczba obiektów poddanych tym pracom,
- poziom (w %) objęcia terenu Gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych,
- liczba wydanych wydawnictw, liczba szkoleń, imprez związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego itd.

12. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gmina również z własnej inicjatywy podjęła próbę wygospodarowania w swoim budżecie środków w rozdziale 92120 - Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł wewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczanie środków z budżetu gminy pozwoli na podjęcie powolnych, ale systematycznych kroków w kierunku ratowania kolejnych obiektów dziedzictwa kulturowego.

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 w/w Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej w/w tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym. Kwestię finansowania określa art. 71 pkt. 2 w/w Ustawy.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

1. Źródła krajowe:

- dotacje ministra kultury oraz programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- dotacje wojewódzkie,
- dotacje powiatowe,
- dotacje gminne,
- inne źródła.

2. Źródła zagraniczne:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych, Regionalnego Programu Operacyjnego oraz Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.

13. MISJA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BURZENIN

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Burzenin jest dokumentem długofalowym, zapisy w nim zawarte powinny być brane pod uwagę we wszelkich działaniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego na terenie gminy. Konsekwentna realizacja założeń Programu przyczyni się do poprawy jakości środowiska kulturowego, wzrostu nakładów finansowych na inwestycje związane z obiektami zabytkowymi (zarówno w przypadku osób prywatnych, administracji publicznej, jak i organizacji pozarządowych), szerszej promocji gminy i przyciągnięcia turystów, a także do wzrostu świadomości regionalnej mieszkańców i poprawy ich sytuacji materialnej.

W sporządzanych co cztery lata aktualizacjach Programu powinny znajdować się odniesienia do uaktualnionych zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego, zawartych w innych dokumentach strategicznych gminy, zwrócić też należy uwagę na wyszczególnienie obowiązujących w danym momencie aktów prawnych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami kładzie szczególny nacisk na wykorzystanie istniejących źródeł finansowania inwestycji związanych z opieką nad zabytkami, intensywne działania w obszarach najbardziej atrakcyjnych historycznie, promocję dziedzictwa kulturowego oraz wypracowanie odpowiednich schematów współpracy administracji samorządowej z właścicielami obiektów zabytkowych.

Biorąc pod uwagę korzystne położenie Gminy Burzenin oraz obiekty posiadające wartości zabytkowe Gminny Program Opieki nad Zabytkami stanowić będzie pomocne narzędzie w ukierunkowaniu polityki gminnej w zakresie rozwoju turystyki, promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego, prowadzonej w sposób uporządkowany i długoterminowy. Wszystkie te elementy przyczynią się do postrzegania Gminy Burzenin, jako przyjaznej turystom i inwestorom, dumnej ze swoich walorów zabytkowych oraz dbającej o własne dziedzictwo kulturowe i historyczne.

Przewodniczący Rady
Małgorzata Płociennik

